

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ

κέντρα
διά βίου
μάθησης

Βελτιώνω την ορθογραφία μου

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Συγγραφέας
Αικατερίνη Τζαμαλή

Υπεύθυνος διαμόρφωσης επιστημονικών προδιαγραφών του εκπαιδευτικού υλικού
Βασιλεία Καζούλλη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΑΠΟ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Επιστημονικός Υπεύθυνος για τις εκπαιδευτικές προδιαγραφές του υλικού
Αλέξης Κόκκος

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος
Μάνος Παυλάκης

Επιμέλεια Κειμένων
Έφη Κωσταρά

Το παρόν δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του υποέργου 8 με τίτλο «Συγγραφή και αξιολόγηση και αξιοποίηση υφιστάμενων εκπαιδευτικών υλικών προγραμμάτων εθνικής και τοπικής εμβέλειας» των πράξεων «Κέντρα Δια Βίου Μάθησης-Προγράμματα Εθνικής Εμβέλειας & Προγράμματα Τοπικής Εμβέλειας ΑΠ7» και «Κέντρα Δια Βίου Μάθησης-Προγράμματα Εθνικής Εμβέλειας & Προγράμματα Τοπικής Εμβέλειας ΑΠ8» οι οποίες έχουν ενταχθεί στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» (ΕΠΕΔΒΜ) του ΕΣΠΑ (2007-2013), Άξονας Προτεραιότητας 7: «Ενίσχυση της Δια Βίου Εκπαίδευσης Ενηλίκων στις 8 Περιφέρειες Σύγκλισης» με κωδικό MIS 375686 και Άξονας Προτεραιότητας 8: «Ενίσχυση της δια βίου εκπαίδευσης ενηλίκων στις 3 Περιφέρειες σταδιακής εξόδου» με κωδικό MIS 375687 και οι οποίες συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο - ΕΚΤ) και από εθνικούς πόρους, μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Περιεχόμενα

Σκοπός.....	3
Εισαγωγικές παρατηρήσεις	3
Προσδοκώμενα αποτελέσματα	4
Λέξεις – Κλειδιά	4
1 Μαθαίνω την ορθογραφία των ρημάτων.	5
1.1 Λίγη γραμματική: το ρήμα και οι χρόνοι του.....	5
1.1.1 Το κατάλαβα καλά;.....	5
1.1.2 Οι χρόνοι του ρήματος.....	6
1.2 Λίγη ακόμα γραμματική: ρήματα & φωνές.....	7
1.2.1 Για να δούμε τι μάθαμε!.....	7
1.3 Η ενεργητική φωνή.....	8
1.3.1 Το κατάλαβα καλά;.....	9
1.3.2 Για να δούμε τι μάθαμε!.....	9
1.3.3 Και τώρα μόνος σου!	10
1.4 Η παθητική φωνή.....	10
1.4.1 Το κατάλαβα καλά;.....	12
1.4.2 Προσέχω το βοηθητικό ρήμα <i>είμαι</i>	12
1.4.3 Και τώρα μόνος σου!	13
1.5 Τα ρήματα που τελειώνουν σε «-ώνω».....	14
1.5.1 Το κατάλαβα καλά;.....	14
1.6 Τα ρήματα που τελειώνουν σε «-ίζω».....	15
1.6.1 Το κατάλαβα καλά;.....	16
1.7 Τα ρήματα που τελειώνουν σε «-αίνω»	16
1.7.1 Το κατάλαβα καλά;.....	17
1.8 Τα ρήματα που τελειώνουν σε «-εύω» & σε «-εύομαι»	17
1.8.1 Επαναληπτική άσκηση.....	17
1.9 Βάλε -ηκα και όχι ΙΚΑ: ο θρίαμβος του «η» ήτα!.....	18
1.9.1 Ελέγχω τι θυμάμαι!.....	19
1.9.2 Και τώρα διάλεξε! «Ι» (γιώτα) ή «η» (ήτα);	20
1.9.3 Μάθε τα ρήματα απέξω!	20
2 Μαθαίνω την ορθογραφία των ουσιαστικών.....	22
2.1 Λίγη γραμματική	22

2.2	Τα ΑΡΣΕΝΙΚΑ ουσιαστικά και η ορθογραφία τους.....	23
2.2.1	Πότε γράφουμε με «ο» (όμικρον);.....	23
2.2.2	Πότε γράφουμε με «ω» (ωμέγα);.....	24
2.2.3	Πότε γράφουμε με «η» (ήτα);.....	24
2.2.4	Πότε γράφουμε με «οι» (όμικρον γιώτα);.....	25
2.2.5	Και τώρα μόνος σου!	25
2.3	Τα ΘΗΛΥΚΑ ουσιαστικά και η ορθογραφία τους.....	27
2.3.1	Πότε γράφουμε με «η» (ήτα);.....	27
2.3.2	Πότε γράφουμε με «ι» (γιώτα);.....	28
2.3.3	Πότε γράφουμε με «οι» (όμικρον γιώτα);.....	28
2.3.4	Πότε γράφουμε με «ει» (έψιλον γιώτα);.....	29
2.3.5	Πότε γράφουμε με «ω» ωμέγα;.....	29
2.3.6	Και τώρα μόνος σου!	29
2.4	Τα ΟΥΔΕΤΕΡΑ ουσιαστικά και η ορθογραφία τους.....	31
2.4.1	Πότε γράφουμε με «ο» (όμικρον);.....	31
2.4.2	Πότε γράφουμε με «ι» (γιώτα);.....	32
2.4.3	Πότε γράφουμε με «η» (ήτα);.....	32
2.4.4	Πότε γράφουμε με «ω» (ωμέγα);.....	32
2.4.5	Και τώρα μόνος σου!	33
2.5.	Επαναληπτικές ασκήσεις. Τι μάθαμε έως τώρα;.....	33
3	Μαθαίνω την ορθογραφία των επιθέτων.....	35
3.1	Λίγη γραμματική	35
3.1.1	Επίθετα που τελειώνουν σε «-ος, -α, -ο»	35
3.1.2	Επίθετα που τελειώνουν σε «-ος, -η, -ο»	35
3.1.3	Επίθετα που τελειώνουν σε «-ός, -ιά, -ό»	36
3.1.4	Επίθετα που τελειώνουν σε «-ύς, -ιά, -ύ»	36
3.1.5	Επίθετα που τελειώνουν σε «-ής, -ιά, -ί»	37
3.1.6	Επίθετα που τελειώνουν σε «-ής, -ής, -ές».....	37
3.1.6	Επίθετα που τελειώνουν σε «-ής, -α, -ικο»	38
3.1.8	Το επίθετο πολύς-πολλή-πολύ	38
3.1.9	Και τώρα μόνος σου!	39
4	Επαναληπτικές ασκήσεις.....	41
	Σύνοψη	45
	Ενδεικτική βιβλιογραφία	46

Σκοπός

Σκοπός αυτής της ενότητας είναι να δείξει με απλό τρόπο πώς όλοι μπορούν να βελτιώσουν την ορθογραφία τους στην καθημερινή ζωή. Επιπλέον, διαβάζοντας κάποιους βασικούς κανόνες ορθογραφίας, θα ανακαλύψουμε ή θα αντιληφθούμε καλύτερα τις βασικές έννοιες της γραμματικής της ελληνικής γλώσσας.

Καθώς στα χέρια μας έχουμε ένα βιβλίο ορθογραφίας, ο σκοπός είναι κοινός για όλα τα κεφάλαια: η βελτίωση της ορθογραφίας μέσω της εκμάθησης των βασικών κανόνων και της πρακτικής εφαρμογής τους στις ασκήσεις που ακολουθούν.

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Ο τίτλος κάθε ενότητας, ή υποενότητας, υποδηλώνει τον σκοπό και το προσδοκώμενο μαθησιακό αποτέλεσμα καθεμίας από αυτές. Για παράδειγμα, στόχος του κεφαλαίου που μας μαθαίνει τα ρήματα που τελειώνουν σε «-αίνω» είναι η αναγνώριση των ρημάτων αυτών, η εκμάθηση των ορθογραφικών κανόνων και των εξαιρέσεων που υπάρχουν αλλά και η αξιοποίηση και εφαρμογή των γνώσεων που έλαβαν οι εκπαιδευόμενοι.

Για λόγους οικονομίας χώρου, αποφεύγεται λοιπόν η διατύπωση «Σκοπού και προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων» σε κάθε ενότητα ή υποενότητα.

Ωστόσο, σε κάποια σημεία δίνονται «σημειώσεις για τον εκπαιδευτικό» με στόχο τόσο τη διευκόλυνσή του όσο και την παρουσίαση πιο ολοκληρωμένων κανόνων ορθογραφίας. Η αξιοποίηση των σημειώσεων είναι στην κρίση του εκπαιδευτικού ανάλογα με τις ανάγκες, τις προσδοκίες αλλά και τη μαθησιακή πορεία των εκπαιδευόμενων του.

Επίσης, οι υπάρχουσες ασκήσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως ατομικές ή/και ως ομαδικές όπου αυτό είναι εφικτό, κατά την κρίση του εκπαιδευτικού, με στόχο να προωθηθεί η συνεργασία μεταξύ των μαθητών.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Ολοκληρώνοντας τη μελέτη της ενότητας αυτής, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να:

- ✘ αναγνωρίζουν τα βασικά μέρη του λόγου,
- ✘ αντιλαμβάνονται την έννοια του χρόνου (παροντικοί, παρελθοντικοί και μελλοντικοί χρόνοι),
- ✘ διακρίνουν την ενεργητική και την παθητική φωνή των ρημάτων,
- ✘ γνωρίζουν τους βασικούς κανόνες ορθογραφίας των ρημάτων, των ουσιαστικών και των επιθέτων,
- ✘ έχουν την απαραίτητη αυτοπεποίθηση για την παραγωγή γραπτού λόγου.

Λέξεις – Κλειδιά

- Ρήμα & χρόνοι
- Ουσιαστικό & επίθετο
- Γένος & αριθμός
- Αυτοπεποίθηση & πρωτοβουλία!

1 Μαθαίνω την ορθογραφία των ρημάτων.

1.1 Λίγη γραμματική: το ρήμα και οι χρόνοι του.

Ρήμα λέγεται η λέξη που μας δείχνει ότι ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα κάνει κάτι, παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μία κατάσταση.

Π.χ.

- A. *Ο Γιάννης διαβάζει (κάνει κάτι)*
- B. *Το δωμάτιο φωτίστηκε (έπαθε κάτι)*
- Γ. *Η Μαρία κοιμάται (βρίσκεται σε μία κατάσταση)*

1.1.1 Το κατάλαβα καλά;

A. Υπογράμμισε το ρήμα στις παρακάτω προτάσεις:

1. Τα παιδιά διάβασαν πολλά βιβλία.
2. Θέλετε ένα καφέ πριν φύγουμε;
3. Σκέφτομαι την άσκηση των μαθηματικών.
4. Πάμε μία βόλτα στην παραλία;
5. Ακούστε προσεκτικά τη μουσική!
6. Έχουμε μάθει όλα τα νέα σας. Μας έστειλε γράμμα η Μαρία.
7. Θα σε πάρω τηλέφωνο αύριο το πρωί στις εννέα.
8. Ελάτε! Φεύγουμε αμέσως!

B. Βρες και υπογράμμισε τα ρήματα στο κείμενο που ακολουθεί:

Κάθε μέρα ο Γιάννης ξυπνάει στις 7 το πρωί. Σηκώνεται από το κρεβάτι του, πλένεται και ντύνεται. Συνήθως η μητέρα τού έχει ετοιμάσει πρωινό. Μόλις φάει, πλένει τα δόντια του και ετοιμάζει την τσάντα του. Στις 8 ακριβώς βγαίνει από το σπίτι και συναντά τους φίλους του που τον περιμένουν, για να πάνε όλοι μαζί παρέα στο σχολείο.

1.1.2 Οι χρόνοι του ρήματος

Ένα ρήμα μπορεί να αναφέρεται στο παρόν (τώρα), το παρελθόν (χθες, παλιά κλπ.) ή το μέλλον (αύριο, σε έναν χρόνο κλπ.). Ο τύπος του ρήματος που μας δείχνει για πότε μιλάμε λέγεται *χρόνος*. Στην ελληνική γλώσσα οι χρόνοι είναι οκτώ και χρησιμοποιούνται όλοι στον καθημερινό γραπτό και προφορικό λόγο. Παρακάτω δίνεται το όνομα του χρόνου και δύο ενδεικτικά ρήματα στον χρόνο αυτό.

Ενεστώτας <i>(τώρα)</i>	Σήμερα διαβάζω. Αυτή τη στιγμή σκέφτομαι τη λύση του προβλήματος.
Παρατατικός <i>(χθες όλη μέρα)</i>	Χθες όλη μέρα διάβαζα. Χθες όλη τη νύχτα σκεφτόμουν τη λύση.
Αόριστος <i>(χθες για λίγο)</i>	Χθες το απόγευμα διάβασα όλη την εφημερίδα. Χθες το απόγευμα σκέφτηκα τη λύση.
Εξακολουθητικός μέλλοντας <i>(αύριο όλη μέρα)</i>	Αύριο όλη μέρα θα διαβάζω για το διαγώνισμα. Αύριο όλη μέρα θα σκέφτομαι τη λύση.
Στιγμιαίος μέλλοντας <i>(αύριο για λίγο)</i>	Αύριο θα διαβάσω για το διαγώνισμα. Αύριο θα σκεφτώ τη λύση.
Παρακείμενος <i>(μέχρι τώρα...)</i>	Έχω διαβάσει πολύ καλά για το διαγώνισμα. Έχω ήδη σκεφτεί τη λύση.
Υπερσυντέλικος <i>(κάτι έγινε στο παρελθόν πριν από κάτι άλλο)</i>	Είχα διαβάσει τόσο καλά, που πέρασα με άριστα! Είχα σκεφτεί τη λύση, μα δεν την είπα σε κανέναν.
Συντελεσμένος μέλλοντας <i>(κάτι θα γίνει στο μέλλον πριν από κάτι άλλο)</i>	Μέχρι τις εξετάσεις θα έχω διαβάσει τέλεια! Μέχρι αύριο θα έχω σκεφτεί τη λύση.

ΤΩΡΑ: Οι παροντικοί χρόνοι είναι ο ενεστώτας και ο παρακείμενος.

ΧΘΕΣ: Οι παρελθοντικοί χρόνοι είναι ο παρατατικός, ο αόριστος και ο υπερσυντέλικος.

ΑΥΡΙΟ: Οι μελλοντικοί χρόνοι είναι ο εξακολουθητικός, ο στιγμιαίος και ο συντελεσμένος μέλλοντας.

1.2 Λίγη ακόμα γραμματική: ρήματα & φωνές

Για να μάθουμε να γράφουμε τα ρήματα με τη σωστή ορθογραφία, είναι χρήσιμο να μάθουμε να τα χωρίζουμε ανάλογα με την ομάδα στην οποία ανήκουν. Οι ομάδες στη γραμματική λέγονται φωνές.

Δύο είναι οι φωνές στην ελληνική γλώσσα: η ενεργητική και η παθητική. Για να δούμε σε ποια φωνή κατατάσσεται ένα ρήμα θα πρέπει να σκεφτούμε ποια μορφή έχει στο πρώτο πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα.

Πιο απλά, αν βάλουμε μπροστά τις λέξεις «εγώ τώρα» και στη συνέχεια τοποθετήσουμε το ρήμα, θα δούμε σε τι τελειώνει και θα καταλάβουμε σε ποια φωνή ανήκει.

Αν ένα ρήμα τελειώνει σε «**-ω**» τότε λέμε ότι είναι ρήμα της ενεργητικής φωνής. Αν τελειώνει σε «**-μαι**» τότε είναι ρήμα της παθητικής φωνής.

Π.χ.

- A. Πηγαίνουμε μία βόλτα στο πάρκο. («εγώ τώρα» πηγαίνω. Άρα ενεργητική φωνή).
- B. Χθες κοιμήθηκα πολύ αργά. («εγώ τώρα» κοιμάμαι. Άρα παθητική φωνή).
- Γ. Ήθελα έναν καφέ! («εγώ τώρα» θέλω. Άρα ενεργητική φωνή).
- Δ. Ετοιμαστήκατε, παιδιά; («εγώ τώρα» ετοιμάζομαι. Άρα παθητική φωνή).

1.2.1 Για να δούμε τι μάθαμε!

Βάλε τα ρήματα που ακολουθούν στη σωστή στήλη:

Θέλουμε, σκεφτόμαστε, βλέπεις, πλύθηκαν, ντύνεστε, ήξερα, διαβάζετε, κοιμόμαστε, μιλάμε, άκουσα, ζεσταίνεσαι, φάγατε, ακούγονται, τρώμε, κάθονται, φέρνεις, θα λουστείς, έδειξα, σηκώθηκα, ετοιμαζόμαστε. Σκέψου πρώτα το «εγώ τώρα»!

	Ενεργητική φωνή	Παθητική φωνή
1.		
2.		
3.		

4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10		

1.3 Η ενεργητική φωνή

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Αυτό που αρχικά μας ενδιαφέρει είναι να γράφουμε πάντα σωστά την κατάληξη του ρήματος, την τελευταία δηλαδή συλλαβή του ρήματος. Αν και παρακάτω θα μάθουμε και άλλους ορθογραφικούς κανόνες, στο σημείο αυτό μας απασχολεί μόνο η κατάληξη των ρημάτων.

- ☞ Τα ρήματα της ενεργητικής φωνής στον ενεστώτα τελειώνουν γενικά σε «**-ω**» (ωμέγα)
Μπορούν να τελειώνουν σε «**-ω**», σε «**-άω**» ή σε «**-ώ**» (ωμέγα με τόνο). Στον ενικό αριθμό, στο α' πρόσωπο, όταν δηλαδή μπροστά από το ρήμα μπαίνει (ή εννοείται) η λέξη «εγώ», το ρήμα γράφεται ΠΑΝΤΑ με «**-ω**» (ωμέγα).

Π.χ. *παίζω, αγαπάω, μπορώ κλπ.*

- ☞ Στον ενικό αριθμό, στο β' και γ' πρόσωπο, όταν δηλαδή μπροστά από το ρήμα μπαίνει (ή εννοείται) η λέξη «εσύ», «αυτός», «αυτή», «αυτό», όταν ακούμε τον ήχο «ι» γράφουμε ΠΑΝΤΑ «**-ει**» (έψιλον γιώτα).

Π.χ. *(εσύ) βλέπεις, (εσύ) έχεις διαβάσει, (αυτός) μιλάει, (αυτή) ακούει, (αυτό) καίει κλπ.*

- ☞ Στα ρήματα της ενεργητικής φωνής, όταν ακούμε τον ήχο «ε» γράφουμε ΠΑΝΤΑ «**-ε**» (έψιλον).

Π.χ. *φύγε, ελάτε, παίζατε, θα διαβάσουμε κλπ.*

Θυμήσου: Οι παραπάνω κανόνες ισχύουν για όλους τους χρόνους των ρημάτων της ενεργητικής φωνής. Γράφουμε δηλαδή την κατάληξη με «ω», «ει», «ε» ανάλογα με το πρόσωπο που μιλάει κάθε φορά.

Π.χ. εγώ τρέχω, εσύ θα συνεχίσεις, εμείς διαβάσαμε, εσείς ακούσατε, αυτοί τρώνε κλπ.

1.3.1 Το κατάλαβα καλά;

Δεν είναι τόσο πολύπλοκο όσο ακούγεται! Για να γίνει πιο κατανοητό, θα κλίνουμε ένα ρήμα από κάθε κατηγορία στον ενεστώτα. Διάβασε και παρατήρησε!

	-ω	-άω	-ώ
Ενικός αριθμός			
εγώ	παίζω	αγαπάω	μπορώ
εσύ	παίζεις	αγαπάς	μπορείς
αυτός-αυτή-αυτό	παίζει	αγαπάει & αγαπά	μπορεί
Πληθυντικός αριθμός			
εμείς	παίζουμε	αγαπάμε	μπορούμε
εσείς	παίζετε	αγαπάτε	μπορείτε
αυτοί-αυτές-αυτά	παίζουν (ε)	αγαπάνε & αγαπούν (ε)	μπορούν (ε)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Μάθε απέξω και την ορθογραφία των αντωνυμιών, δηλαδή των λέξεων που βλέπεις πριν το ρήμα!

1.3.2 Για να δούμε τι μάθαμε!

Μελετάω τα παραδείγματα και βάζω σε κύκλο την κατάληξη των ρημάτων. Στη συνέχεια την αιτιολογώ.

1. Ταξιδεύω με το τρένο και κοιτάζω τη θέα.
2. Μην τρέχεις γιατί θα πέσεις!
3. Ο Γιάννης διάβασε όλα τα μαθήματα.
4. Μπήκαμε στην τάξη βιαστικά.

5. Εσείς βλέπετε κάθε μέρα τηλεόραση;
6. Τα παιδιά τρώνε πρωινό στις οκτώ η ώρα.
7. Κολυμπάτε καλά;
8. Θα τον ρωτήσω και θα σου απαντήσω αύριο.
9. Βλέπω τον αγώνα κάθε Κυριακή.
10. Τα παιδιά αγαπάνε τη γιαγιά.

1.3.3 Και τώραμόνος σου!

Συμπλήρωσε τις καταλήξεις των ρημάτων στις παρακάτω προτάσεις.

1. Για να φτιάξ___ς την πίτα, βράζ___ς τραχανά σε μέτρια φωτιά για 20 λεπτά.
2. Ανακατεύετ___ συνέχεια το φαγητό για να μην κολλήσ___ στην κατσαρόλα.
3. Μην ξεχάσετ___ να προσθέσετ___ την ντομάτα. Ρίχνετ___ λάδι, πιπέρι και αλάτι.
4. Χτυπάτ___ 2 αυγά, ρίχνοντας σιγά σιγά το λεμόνι.
5. Ψήνετ___ στους 200 βαθμούς για 20 λεπτά.
6. Ελέγχετ___ συχνά το φαγητό σας!
7. Μη βάλετ___ όλο το αλάτι από την αρχή.
8. Εγώ πάντα πασπαλίζ___ με πιπέρι, κόβ___ και σερβίρ___ αμέσως!
9. Σιγοβράζ___ς το κρέας. Πρέπ___ να γίνει πολύ μαλακό.
10. Μην ξεχάσετ___ να κόψετ___ μία σαλάτα εποχής.

1.4 Η παθητική φωνή

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Όπως και στην ενεργητική φωνή, και εδώ, αρχικά μας ενδιαφέρει να γράφουμε πάντα σωστά την κατάληξη του ρήματος, να ξέρουμε δηλαδή την ορθογραφία της τελευταίας συλλαβής.

- ☞ Τα ρήματα της παθητικής φωνής, στον ενεστώτα, τελειώνουν γενικά σε «**-μαι**». Μπορούν να τελειώνουν σε «**-ομαι**», «**-ιέμαι**», «**-άμαι**» και σπανιότερα σε «**-ούμαι**» ή «**-ώμαι**».

Π.χ. σκέφτομαι, κρατιέμαι, κοιμάμαι, περιποιούμαι, εγγυώμαι κλπ.

- ☉ Στον ενικό αριθμό, στο α', β' & γ' πρόσωπο, όταν δηλαδή πριν από το ρήμα μπαίνει (ή εννοείται) η λέξη «εγώ», «εσύ», «αυτός, αυτή, αυτό», το ρήμα γράφεται ΠΑΝΤΑ με «**αι**» (άλφα γιώτα).

Π.χ. *εγώ κάθομαι, εσύ σκέφτεσαι, αυτός/αυτή/αυτό κοιμάται κλπ.*

- ☉ Στον πληθυντικό αριθμό, μόνο στο γ' πρόσωπο, όταν δηλαδή μπροστά από το ρήμα μπαίνει (ή εννοείται) η λέξη «αυτοί, αυτές, αυτά», το ρήμα γράφεται με «**αι**» (άλφα γιώτα).

- ☉ Στο β' & γ' πρόσωπο, μετά το «εμείς» και «εσείς» βάζουμε «**ε**» (έψιλον).

Π.χ. *αυτοί/αυτές/αυτά κάθονται ΑΛΛΑ, εμείς καθόμαστε, εσείς κάθεστε κλπ.*

Θυμήσου: Ο κανόνας που μελετήσαμε ισχύει μόνο για τον ενεστώτα και τον εξακολουθητικό μέλλοντα. Σε όλους τους υπόλοιπους χρόνους, ακολουθούμε τον γενικό κανόνα των ρημάτων. Γράφουμε δηλαδή με «**ω**» (ωμέγα) όταν μπροστά μπαίνει το «εγώ» και γράφουμε με «**-ε**» (έψιλον) και «**-ει**» (έψιλον γιώτα) όταν ακούμε τους ήχους «**ε**» και «**ι**» αντίστοιχα. Δες το παρακάτω παράδειγμα και πρόσεξε την ορθογραφία των καταλήξεων.

Π.χ.

- A. *Εγώ σήμερα ετοιμάζομαι (ενεστώτας).*
- B. *Εγώ αύριο θα ετοιμαστώ (στιγμιαίος μέλλοντας: ακούω «ο» και βάζω «-ω», ωμέγα).*
- Γ. *Εγώ αύριο θα ετοιμάζομαι όλη μέρα (εξακολουθητικός μέλλοντας).*
- Δ. *Έχω ετοιμαστεί εδώ και ώρα (παρακείμενος: ακούω τον ήχο «ι» και βάζω «-ει», έψιλον γιώτα).*

ΣΗΜΕΙΩΣΗ για τον εκπαιδευτή: Κάποια λόγια ρήματα γράφονται στην κατάληξη με «**-η**» (ήτα). **Π.χ.** συνέβη, ελήφθη κ.ά. (βλ. Παντελόγλου, 2009: 42-43, Μανδαλά, 2009: 125).

1.4.1 Το κατάλαβα καλά;

Ακολουθεί ένα παράδειγμα ώστε να το καταλάβεις καλύτερα. Κλίνουμε τρία ρήματα στον ενεστώτα. Διάβασε και παρατήρησε!

	-ομαι	-ιέμαι	-άμαι
Ενικός αριθμός			
εγώ	σκέφτ-ομαι	κρατ-ιέμαι	κοιμ-άμαι
εσύ	σκέφτ-εσαι	κρατ-ιέσαι	κοιμ-άσαι
αυτός-αυτή-αυτό	σκέφτ-εται	κρατ-ιέται	κοιμ-άται
Πληθυντικός αριθμός			
εμείς	σκεφτ-όμαστ ε	κρατ-ιόμαστ ε	κοιμ-όμαστ ε
εσείς	σκέφτ-εστ ε	κρατ-ιέστ ε	κοιμ-άστ ε
αυτοί-αυτές-αυτά	σκέφτ-οντ αι	κρατ-ιούντ αι	κοιμ-ούντ αι

1.4.2 Προσέχω το βοηθητικό ρήμα είμαι

Το βοηθητικό ρήμα **είμαι** παίρνει, στον ενεστώτα τις καταλήξεις του ενεστώτα της παθητικής φωνής. Δες τον πίνακα που ακολουθεί και σύγκρινε τις καταλήξεις του ρήματος *σκέφτομαι* και του ρήματος *είμαι*.

Ενικός αριθμός		
Εγώ	σκέφτομαι	είμαι
Εσύ	σκέφτεσαι	είσαι
αυτός-αυτή-αυτό	σκέφτεται	είναι
Πληθυντικός αριθμός		
Εμείς	σκεφτόμαστ ε	είμαστ ε
Εσείς	σκέφτεστ ε	είστε & είσαστ ε
αυτοί-αυτές-αυτά	σκέφτοντ αι	είναι

1.4.3 Και τώρα μόνος σου!

A. Συμπλήρωσε «ε» ή «αι» στις καταλήξεις των ρημάτων.

1. Μην το σκέφτεσ___ ! Πάρ___ αμέσως τηλέφωνο!
2. Κάθε μέρα η Ελένη σηκώνετ___ στις οκτώ το πρωί και σε μισή ώρα είν___ έτοιμη.
3. Ετοιμάζομ___ και έρχομ___ αμέσως! Αν αργήσω, φύγ___ !
4. Ελάτ___ γρήγορα και μπειτ___ προσεκτικά. Στην αίθουσα δεν ακούγετ___ το παραμικρό!
5. Τα παιδιά είν___ εδώ, γιατί ενδιαφέροντ___ για τον αθλητισμό.
6. Ζεσταινόμεστ___ τόσο πολύ, που σκεφτόμαστ___ να πάμε στη θάλασσα.
7. Μαρία, πόση ώρα είσ___ εδώ;
8. Η μυρωδιά απλώνετ___ σε όλη την πολυκατοικία.
9. Αν μιλάμε όλοι δυνατά, δεν ακουγόμαστ___ καθόλου.
10. Εμείς παίζομ___ σκάκι κάθε Κυριακή, όταν έρχοντ___ οι φίλοι μας.

B. Γράψε τις προτάσεις στον άλλο αριθμό:

1. Εγώ σκέφτομαι, λύνω και απαντώ.

Εμείς_____

2. Αυτός αγαπάει τα ζώα.

Αυτοί_____

3. Εσύ ντύνεσαι γρήγορα και φεύγεις.

Εσείς_____

4. Εμείς χτενιζόμαστε κάθε μέρα.

Εγώ_____

5. Αυτές έρχονται κάθε καλοκαίρι στην Ελλάδα.

Αυτή_____

1.5 Τα ρήματα που τελειώνουν σε «-ώνω»

- ☞ Γνωρίζουμε ήδη ότι τα ρήματα που τελειώνουν σε «ω» γράφονται στο τέλος με «-ω» (ωμέγα). Μαθαίνουμε τώρα ότι τα ρήματα που τελειώνουν σε «-ώνω» γράφονται με «ω» (ωμέγα) και πριν την κατάληξη.
- ☞ Η ορθογραφία τους διατηρείται σε όλους τους χρόνους και τύπους του ρήματος. Για να δούμε αν ένα ρήμα ανήκει σε αυτόν τον κανόνα, βάζουμε μπροστά τις λέξεις «εγώ τώρα» και βρίσκουμε τον ενεστώτα, ώστε να «ακούσουμε» την κατάληξη «-ώνω».

Π.χ.

Α. Εγώ μεγαλώνω.

Β. Έχεις τελειώσει το φαγητό («εγώ τώρα» τελειώνω το φαγητό).

Γ. Χθες, θυμώσα με τον Κώστα («εγώ τώρα» θυμώνω με τον Κώστα).

Δ. Βελτιώνοντας τη συνταγή πέτυχα το φαγητό! («εγώ τώρα» βελτιώνω).

- ☞ Ο κανόνας όμως ισχύει και για την παθητική φωνή. Ελέγχουμε πώς είναι το ρήμα στην ενεργητική φωνή και αν τελειώνει σε «-ώνω» βάζουμε «ω» (ωμέγα).

Π.χ.

Α. Κλειδώθηκα έξω! (παθ. φωνή «εγώ τώρα» κλειδώνομαι. Εν. φωνή: κλειδώνω).

Β. Οργανωθήκαμε γρήγορα (παθ. φωνή «εγώ τώρα» οργανώνομαι. Ενεργητική φωνή: οργανώνω).

Θυμήσου: Ο παραπάνω κανόνας δεν έχει καμία εξαίρεση. Και όχι μόνο αυτό! Το «ω» (ωμέγα) μεταδίδεται και σε όλες τις λέξεις που βγαίνουν από το ρήμα.

Π.χ. το άπλωμα (απλώνω), η σιδερώστρα (σιδερώνω), το μεγάλωμα (μεγαλώνω), καμαρωτός (καμαρώνω) κλπ.

1.5.1 Το κατάλαβα καλά;

Συμπλήρωσε το παρακάτω κείμενο και αιτιολόγησε την επιλογή σου.

Η Μαρία δεν εργάζεται εκτός σπιτιού. Είναι υπεύθυνη για το μεγάλ__μα και τη φροντίδα των παιδιών και για τις δουλειές του σπιτιού, καθώς ο άντρας της είναι

ναυτικός και λείπει συχνά. Το πρωί ετοιμάζει τα παιδιά για το σχολείο. Μετά στρ__νει τα κρεβάτια, απλ__νει τα ρούχα και μαγειρεύει. Δεν αγχ__νεται για τις δουλειές, έχει πολύ χρόνο για να προλάβει τα πάντα. Κάθε Σάββατο πρωί σιδερ__νει την μπουγάδα όλης της εβδομάδας και μετά βγαίνει βόλτα με τα παιδιά. Τις Κυριακές οργαν__νει επισκέψεις στους παππούδες. Της αρέσει επίσης να κάνει συγκεντρ__σεις με φίλους στο σπίτι.

1.6 Τα ρήματα που τελειώνουν σε «-ίζω»

☞ Τα ρήματα που τελειώνουν σε «-ίζω» γράφονται με «ι» (γιώτα). Η ορθογραφία τους διατηρείται σε όλους τους χρόνους και τύπους του ρήματος. Για να δούμε αν ένα ρήμα ανήκει σε αυτόν τον κανόνα βάζουμε μπροστά τις λέξεις «εγώ τώρα» και βρίσκουμε τον ενεστώτα ώστε να «ακούσουμε» την κατάληξη «-ίζω».

Π.χ.

- A. *Εγώ σκουπίζω το σπίτι.*
- B. *Έχεις καθαρίσει τις πατάτες («εγώ τώρα» καθαρίζω).*

☞ Ο κανόνας ισχύει και για την παθητική φωνή. Ελέγχουμε πώς είναι το ρήμα στην ενεργητική φωνή και αν τελειώνει σε «-ίζω» βάζουμε «ι» (γιώτα). Επίσης, το «ι» (γιώτα) μεταδίδεται και σε όλες τις λέξεις που βγαίνουν από το ρήμα.

Π.χ.

- A. *Η Κυρία Μαρία χτενίστηκε στο κομμωτήριο (παθητική φωνή: «εγώ τώρα» χτενίζομαι. Ενεργητική φωνή: χτενίζω).*
- B. *Βαριέμαι το πότισμα! (Εν. φωνή: «εγώ τώρα» ποτίζω. Άρα πότισμα με «ι»).*

ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ

αθροίζω, δακρύζω, δανείζω, πήζω, πρήζω, χρήζω, κατακλύζω, αναβλύζω, συγχύζω, γογγύζω, σφύζω, κελαρύζω.

Οι λέξεις που βγαίνουν από αυτά τα ρήματα ακολουθούν την ορθογραφία του ρήματος.

Π.χ. ο σφυγγός, το άθροισμα, το πρήξιμο κλπ.

1.6.1 Το κατάλαβα καλά;

Συμπλήρωσε τα κενά με τη σωστή ορθογραφία και γράψε σε παρένθεση το ρήμα στο α' πρόσωπο (στο «εγώ») του ενεστώτα.

1. Διασχ___ζοντας βιαστικά τον δρόμο, έπεσαν τα κλειδιά (_____).
2. Η Ελένη δακρ___ζει όταν βλέπει αυτήν την ταινία (_____).
3. Ποιο είναι το τελικό άθρ___σμα του λογαριασμού; (_____).
4. Χωρίς ελπ___δα δεν μπορούμε να προχωρήσουμε (_____).
5. Τα παιδιά απαιτούν συνεχή φροντ___δα (_____).
6. Η σούπα έγινε πολύ π___χτή (_____).
7. Το κρύο άρχ___σε από νωρίς φέτος (_____).
8. Χρησιμοποιώ μαλακτική κρέμα για το χτέν___σμα των μαλλιών (_____).
9. Έφαγε τόσο που στο τέλος πρ___στηκε η κοιλιά του! (_____).
10. Ο γιατρός ελέγχει τους σφ___γμούς του ασθενή (_____).

1.7 Τα ρήματα που τελειώνουν σε «-αίνω»

Τα ρήματα που τελειώνουν σε «**-αίνω**» γράφονται με «**αι**» (άλφα γιώτα). Η ορθογραφία τους διατηρείται σε όλους τους χρόνους και τύπους του ρήματος (αν χρησιμοποιείται το θέμα του ενεστώτα). Για να δούμε αν ένα ρήμα ανήκει σε αυτόν τον κανόνα βάζουμε μπροστά τις λέξεις «εγώ τώρα» και βρίσκουμε τον ενεστώτα, ώστε να «ακούσουμε» την κατάληξη «**-αίνω**».

- Π.χ.**
A. Μαθα αίνω	Γ. Εμείς κατεβα αίνουμε
B. Θα ανεβα αίνεις	Δ. Καταλαβα αίνετε ;

ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ

Μένω, δένω πλένω και τα σύνθετα ρήματα (περιμένω, ξεπλένω κλπ).

Μπορείς να θυμάσαι τη φράση «Όταν πλένω την μπλούζα, τη δένω στο σκοινί & μένει εκεί!».

1.7.1 Το κατάλαβα καλά;

Συμπλήρωσε τα κενά με «ε» (έψιλον) ή «αι» (άλφα γιώτα).

1. Ανεβ___νοντας τη σκάλα σκόνταψε.
2. Πρέπει να πλ___νετε τα δόντια σας μετά από κάθε γεύμα.
3. Δεν καταλαβ___νω γερμανικά.
4. Πού μ___νετε κυρία Μαίρη;
5. Άλλη φορά θα κατεβ___νουμε τη σκάλα πιο προσεκτικά.
6. Ζεστ___νοντας το φαγητό πρόσεξε μην το κάψεις!
7. Όσο πιο πολύ μελετάς, τόσο πιο πολύ θα καταλαβ___νεις τι λέει το κείμενο.
8. Προθερμ___νεις τον φούρνο στους 200 βαθμούς, πριν βάλεις το φαΐ.
9. Όσο περισσότερα μαθ___νουμε, τόσο περισσότερα ρωτάμε!
10. Περιμ___νω το λεωφορείο εδώ και μία ώρα.

1.8 Τα ρήματα που τελειώνουν σε «-εύω» & σε «-εύομαι»

☞ Τα ρήματα που τελειώνουν σε «**-εύω**» γράφονται με «**ευ**».

Π.χ.

A. Εγώ δουλεύω

B. Ταξιδεύοντας, έμαθα πολλά.

ΕΞΑΙΡΕΣΗ

Ένα ρήμα κλέβει τον κανόνα: το κλέβω γράφεται με «**β**».

☞ Τα ρήματα που τελειώνουν σε «**-εύομαι**» γράφονται με «**ευ**».

Π.χ.

A. Παντρεύεται αύριο.

B. Ονειρεύτηκα τις διακοπές.

ΕΞΑΙΡΕΣΗ

Ένα ρήμα δε σέβεται τον κανόνα: το σέβομαι γράφεται με «**β**».

1.8.1 Επαναληπτική άσκηση

Με τη βοήθεια του εκπαιδευτή σου, εφάρμοσε τους κανόνες που έμαθες έως τώρα και συμπλήρωσε τα κενά.

1. Η Ιωάννα κλαδ_____ τα φυτά. Ποτ_____ζ_____ τα λουλούδια και σκαλ_____ζ_____ τον κήπο.
2. Κάθε φορά που περιποιείτ_____ τον κήπο της είναι πολύ χαρούμενη.
3. Κάθε πότε διαβάζ_____ αγγλικά, Μιχάλη;
4. Εγώ βαριέμ_____ πολύ το άπλ_____μα των ρούχων. Προτιμ_____ το σιδέρ_____μα!
5. Κάθε Σάββατο η Μαρία καθαρ_____ζ_____, ξεσκον_____ζ_____, μαζ_____ τα ρούχα και μετά τα σιδερ_____ν_____.
6. Αν βάλ_____ς πολύ αλεύρι, το φαγητό θα π_____ξει πολύ.
7. Νομίζω ότι ο Γιάννης κλέ_____ στο παιχνίδι!
8. Η Μαρία πηγ_____ν_____ συχνά στον κινηματογράφο.
9. Ο Κώστας μ_____νει στον 1^ο όροφο και ανεβ_____ν_____ πάντα με τις σκάλες.
10. Περιμ_____νοντας το λεωφορείο, χάσαμ_____ την παράσταση.

1.9 Βάλε -ηκα και όχι ΙΚΑ: ο θρίαμβος του «η» ήτα!

☞ Τα ρήματα της παθητικής φωνής που τελειώνουν σε «-ομαι» (σκέφτομαι, πλένομαι κλπ.) στον αόριστο (χθες) τελειώνουν σε «-ήκα».

Π.χ. Ενεστώτας σκέφτομαι ετοιμάζομαι
Αόριστος σκέφτηκα ετοιμάστηκα

ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ

Έρχομαι	→	ήρθα
Γίνομαι	→	έγινα
Κάθομαι	→	κάθισα

Επίσης, τα ρήματα που τελειώνουν σε «-ιέμαι», «-άμαι», «-ούμαι», «-ώμαι» (κρατιέμαι, κοιμάμαι, περιποιούμαι, εγγυώμαι κλπ.) στον αόριστο (χθες) τελειώνουν σε «-ήθηκα». Θυμήσου ότι και πριν το «-ήκα» θέλει πάλι «η» (ήτα)!

Π.χ.

Ενεστώτας κρατιέμαι φοβάμαι περιποιούμαι εγγυώμαι

Αόριστος κρατήθηκα φοβήθηκα περιποιήθηκα εγγυήθηκα

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Σε «-ήκα» τελειώνει ο αόριστος των ρημάτων: μπαίνω, βγαίνω, ανεβαίνω, κατεβαίνω, βρίσκω.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ για τον εκπαιδευτή: Ο αόριστος, ο σ. μέλλοντας και η απλή υποτακτική (επίσης ο παρακείμενος, υπερσυντέλικος, συντελεσμένος μέλλοντας και η απλή προστακτική) των ρημάτων Β' συζυγίας στην ενεργητική φωνή γράφονται με «η» (ήτα).

Π.χ. A. αγαπάω → αγάπησα κλπ. B. κατοικώ → κατοίκησα κλπ.

ΕΞΑΙΡΕΣΗ: μεθάω → μέθυσσα → θα μεθύσω (μέθυσε!)

1.9.1 Ελέγχω τι θυμάμαι!

Συμπλήρωσε τα κενά! Μην ξεχνάς τους κανόνες ορθογραφίας που έμαθες μέχρι τώρα!

1. Θυμήθ___κα ότι δεν κλείδ___σα το σπίτι.
2. Κοιμ___θ___καν τα παιδιά;
3. Σκεφτ___καμε να πάμ___στη θάλασσα αύριο.
4. Συναντ___θ___καμ___χθες τυχαία με τη Μαρία.
5. Ανεβ___καμ___βιαστικά τις σκάλες.
6. Βρ___καν αμέσως τη λύση στο πρόβλημα.
7. Οι εθελοντές βρέθ___καν, τα πιάτα πλύθ___καν και ο χώρος ετοιμάστ___κε!
8. Χθες ονειρευτ___κα ότι πήγαμ___στην Κίνα.
9. Η εταιρία δεσμεύτ___κ___ότι θα μας αποζημιώσ___.
10. Δεν ασχολ___θ___καμ___καθόλου με τον κήπο το σαββατοκύριακο.

1.9.2 Και τώρα διάλεξε! «Ι» (γιώτα) ή «η» (ήτα);

Συμπλήρωσε τα κενά με «η» ή «ι».

1. Θυμήθ__κα ότι δεν καθάρ__σα τον φούρνο.
2. Σκεφτ__κατε να γίνετε χορεύτρια;
3. Πριν φύγω ,ευτυχώς, θυμ__θ__κα να ποτ__σω τα λουλούδια.
4. Μαζί με τον βασιλικό, ποτ__ζεται κι η γλάστρα.
5. Η καθαρ__στρια έρχεται στις οκτώ ακριβώς.
6. Φύσ__ξε δυνατός αέρας και γέμ__σε το μπαλκόνι σκόνη.
7. Τα παιδιά αγάπ__σαν αμέσως τη νέα τους δασκάλα.
8. Σκέφτ__κα ότι το καθάρ__σμα του σχολείου είναι εύκολο, αν δουλεύουμε σε ομάδες.
9. Κουραστ__καμε τόσο από τη δουλειά που βαρεθ__καμε να βγούμε το βράδυ!
10. Πρώτα χτεν__στ__κα εγώ και μετά χτέν__σα το παιδί.

1.9.3 Μάθε τα ρήματα απέξω!

A. Διάβασε τα ρήματα που ακολουθούν και μάθε απέξω την ορθογραφία τους!

ΤΩΡΑ	ΧΘΕΣ	ΤΩΡΑ	ΧΘΕΣ
Βλέπω	είδα	είμαι	ήμουν
Λέω	είπα	θέλω	ήθελα
Έχω	είχα	ξέρω	ήξερα
		πίνω	ήπια
		έρχομαι	ήρθα

B. Διάβασε τα ρήματα που ακολουθούν και μάθε απέξω την ορθογραφία στον αόριστο.

Ενεστώτας	Αόριστος
Αναγγέλλω	ανήγγειλα (ανάγγειλα)
παραγγέλλω	παρήγγειλα (παράγγειλα)
πηγαίνω	πήγα
παίρνω	πήρα
μένω	έμεινα
στέλνω	έστειλα
πλένω	έπλυνα
φεύγω	έφυγα

2 Μαθαίνω την ορθογραφία των ουσιαστικών

2.1 Λίγη γραμματική

☉ Ουσιαστικά λέγονται οι λέξεις που δηλώνουν πρόσωπο, ζώο ή πράγμα. Ουσιαστικά λέγονται επίσης οι λέξεις που δηλώνουν ενέργεια, κατάσταση ή ιδιότητα. Παρακάτω θα διαβάσετε κάποια παραδείγματα καθώς και λίγα επιπλέον λόγια για τα ουσιαστικά.

Π.χ.

A. η Μαρία (πρόσωπο)

Δ. ο σκύλος (ζώο)

B. το τραπέζι (πράγμα)

E. το διάβασμα (ενέργεια)

Γ. η γενναιότητα (ιδιότητα)

ΣΤ. η ξεκούραση (κατάσταση)

☉ Τα ουσιαστικά λέγονται *κύρια* όταν φανερώνουν ένα συγκεκριμένο πρόσωπο ή ζώο.

Π.χ.

A. ο Νίκος

B. ο Μπούμπης

☉ Τα ουσιαστικά λέγονται *κοινά* όταν δηλώνουν όλα τα πρόσωπα, ζώα ή πράγματα ή φανερώνουν ενέργεια, κατάσταση, ιδιότητα.

Π.χ.

A. η γυναίκα

B. ο ελέφαντας

Γ. η δικαιοσύνη

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Στα ονόματα ανθρώπων, ζώων, τόπων, έργων, ημερών, μηνών, γιορτών το πρώτο γράμμα είναι κεφαλαίο.

Π.χ. ο Νίκος, το Πάσχα, ο Ιούνιος κλπ.

☉ Τα ουσιαστικά έχουν τρία *γένη*. Κάθε λέξη ανήκει σε ένα γένος. Τα γένη είναι το *αρσενικό* (ο), το *θηλυκό* (η) και το *ουδέτερο* (το).

Π.χ.

A. ο τοίχος (αρσενικό)

B. η καρέκλα (θηλυκό)

Γ. το τραπέζι (ουδέτερο)

☉ Τα ουσιαστικά έχουν δύο *αριθμούς*. Ο *ενικός* δηλώνει το ένα και ο *πληθυντικός* τα πολλά. Ωστόσο, κάποια ουσιαστικά μπορεί να χρησιμοποιούνται μόνο στον ενικό ή μόνο στην πληθυντική αριθμό.

Π.χ.

A. το τηλέφωνο (ενικός)

Γ. η γεωγραφία (μόνο ενικός)

B. τα παιδιά (πληθυντικός)

Δ. τα βαφτίσια (μόνο πληθυντικός)

Πριν ξεκινήσεις να διαβάζεις τα ουσιαστικά, μελέτα τον πίνακα με τα άρθρα που ακολουθεί:

Ενικός αριθμός				
		Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ποιος-ποια-ποιο;	ονομαστική	ο	Η	το
Τίνος;	γενική	του	της	του
Ποιον-ποια-ποιο-τι;	αιτιατική	τον	τη(ν)	το
Φωνάζω!	κλητική	—	—	—
Πληθυντικός αριθμός				
		Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ποιοι-ποιες-ποια;	ονομαστική	οι	Οι	τα
Τίνος;	γενική	των	των	των
Ποιους-ποιες-ποια-τι;	αιτιατική	τους	τις	τα
Φωνάζω!	κλητική	—	—	—

2.2 Τα ΑΡΣΕΝΙΚΑ ουσιαστικά και η ορθογραφία τους

2.2.1 Πότε γράφουμε με «ο» (όμικρον);

Το άρθρο «**Ο**», «**ΤΟΝ**» και οι καταλήξεις των αρσενικών ουσιαστικών στον ενικό αριθμό γράφονται με «ο» (όμικρον).

Π.χ. ο Πάνος τον Πάνο Πάνο!

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Όχι μόνο το «**τον**» αλλά και το «**στον**» γράφεται με «ο» όμικρον.

Π.χ. Α. Μιλάω **στον** Πάνο Β. Ζω **στον** Καναδά.

2.2.2 Πότε γράφουμε με «ω» (ωμέγα);

- ☞ Το άρθρο «**των**» (γενική του πληθυντικού) γράφεται με «ω» (ωμέγα) και δηλώνει τα πολλά.
- ☞ Επίσης, η κατάληξη των αρσενικών, στη γενική πληθυντικού γράφεται με «ω» (ωμέγα). Αν δηλαδή μπροστά στη λέξη υπάρχει η εννοείται το άρθρο «**των**», το ουσιαστικό γράφεται με «ω» (ωμέγα). Στην ουσία, το άρθρο και το ουσιαστικό έχουν την ίδια ορθογραφία.

Π.χ.

A. Τα βιβλία **των** μαθητών πρέπει να είναι κλειστά.

B. Η αίθουσα **των** καθηγητών είναι στον 1^ο όροφο.

Θυμήσου:	ΤΟΝ	→	ένας
	ΤΩΝ	→	πολλοί

2.2.3 Πότε γράφουμε με «η» (ήτα);

- ☞ Οι καταλήξεις των αρσενικών ουσιαστικών στον ενικό αριθμό γράφονται με «η» (ήτα).

Π.χ. A. ο μαθητής του μαθητή τον μαθητή μαθητή!
B. ο Γιάννης του Γιάννη τον Γιάννη Γιάννη!

- ☞ Επίσης, τα αρσενικά που τελειώνουν σε «-ης» στον ενικό και σε «-ήδες» στον πληθυντικό γράφονται με «η» (ήτα).

Π.χ.

Ενικός: ο μανάβης του μανάβη τον μανάβη μανάβη!
Πληθυντικός: οι μανάβηδες των μανάβηδων τους μανάβηδες μανάβηδες!

ΣΗΜΕΙΩΣΗ για τον εκπαιδευτή: Κάποια αρσενικά έχουν άλλη ορθογραφία: ο μυς, ο πέλεκυς, ο ιχθύς, ο όφις.

2.2.4 Πότε γράφουμε με «οι» (όμικρον γιώτα);

☞ Το άρθρο «**ΟΙ**» στον πληθυντικό γράφεται πάντα με όμικρον γιώτα.

Π.χ. Α. **οι** άνδρες Β. **οι** μαθητές

☞ Τα αρσενικά ουσιαστικά που τελειώνουν σε «-ος» σχηματίζουν πληθυντικό σε «-οι» (όμικρον γιώτα). Δηλαδή το άρθρο και το ουσιαστικό έχουν την ίδια ορθογραφία!

Π.χ. Ενικός Α. Ο γιατρός **οι** γιατροί
Πληθυντικός Β. Ο δάσκαλος **οι** δάσκαλοι

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τα αρσενικά ουσιαστικά σε «-έας» έχουν πληθυντικό σε «-είς».

Π.χ. Α. ο συγγραφέας **οι** συγγραφείς
Β. ο εισαγγελέας **οι** εισαγγελείς

Το ίδιο και κάποια αρχαιοκλίτα. **Π.χ.** ο μάντης-οι μάντιες, ο πρέσβης-οι πρέσβεις, ο πήχης-οι πήχεις. (βλ. Παντελόγλου, 2009: 52).

2.2.5 Και τώραμόνος σου!

A. Βάλε το άρθρο και τις καταλήξεις των ουσιαστικών. Πρόσεξε αν είναι ένας ή πολλοί!

1. Ο Γιάνν__ς και __ Κώστας είναι φίλ__.
2. Τα ρούχα ____ γιατρ____ είναι συνήθως άσπρα.
3. Μίλησα χθες με ____ κύριο Θανάσ__, ____ δάσκαλ__ της Μαρίας.
4. Είδα τα ονόματα ____ μαθητ__ γραμμένα στ__ν πίνακα.

B. Βάλε το ουσιαστικό της παρένθεσης στον σωστό τύπο. Πρόσθεσε το άρθρο όπου χρειάζεται. Πρόσεξε την ορθογραφία!

1. Το κινητό ____ (ο καθηγητής) είναι κλειστό.
2. Βλέπω κάθε μέρα ____ (ο Γιάννης) στο λεωφορείο.

3. Η τσάντα _____ (ο Αντώνης) είναι ίδια με την τσάντα _____ (ο Θανάσης).
4. _____ (ο παρουσιαστής) του προγράμματος ήρθε στο στούντιο.
5. Ο Χρήστος είναι _____ (ο ποδοσφαιριστής).
6. Πού είναι τα βιβλία _____ (ο μαθητής);
7. Ποιοι είναι οι νέοι _____ (ο γιατρός) στο νοσοκομείο;
8. Η αίθουσα _____ (ο δάσκαλος) είναι στο ισόγειο.
9. _____ (ο οδηγός) των λεωφορείων πρέπει να είναι προσεκτικοί.
10. Δεν έχω μάθει ακόμα τα ονόματα _____ (ο φοιτητής).

Γ. Αντιστοίχισε το σωστό άρθρο με τη σωστή λέξη.

A. των	α. άνθρωποι
B. τον	β. μαθητή
Γ. οι	γ. αντρών
Δ. τους	δ. ανθρώπων
E. των	ε. άντρες
ΣΤ. τον	στ. ελέφαντα

Δ. Βάλε τις προτάσεις στον άλλο αριθμό, ώστε να βγαίνει ένα λογικό νόημα.

1. Συνάντησα τον ξάδερφο του συμμαθητή μου στον δρόμο.

Συνάντησα _____

2. Ο φίλος μου βλέπει τηλεόραση.

3. Πηγαίνω διακοπές στο σπίτι του φίλου μου.

Πηγαίνω _____

4. Υπάρχει ένας άνθρωπος στο τρένο.

Υπάρχουν πολλοί _____

5. Εμείς είμαστε φοιτητές.

6. Οι εξετάσεις των φοιτητών αρχίζουν τον Ιούνιο.

Οι εξετάσεις _____

7. Δώσαμε ραντεβού στην είσοδο του κινηματογράφου.

Δώσαμε ραντεβού στην είσοδο _____

8. Ο άνθρωπος φοβάται το θηρίο!

9. Η φωνή του άντρα είναι δυνατή.

Η φωνή _____

10. Μιλώ με τους φίλους των μαθητών.

Μιλώ _____

2.3 Τα ΘΗΛΥΚΑ ουσιαστικά και η ορθογραφία τους

2.3.1 Πότε γράφουμε με «η» (ήτα);

Το άρθρο «**η**», «**της**», «**τη(ν)**» και οι καταλήξεις των θηλυκών ουσιαστικών στον ενικό γράφονται με «**η**» (ήτα). Θυμήσου ότι «**η**» (ήτα) υπάρχει μόνο στον ενικό αριθμό, όταν δηλαδή είναι ένα το θηλυκό ουσιαστικό.

Π.χ. A. η φίλη μου της φίλης μου τη φίλη φίλη!
B. η Ελένη της Ελένης την Ελένη Ελένη!

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Όχι μόνο το «**τη(ν)**» αλλά και το «**στη(ν)**» γράφεται με «**η**» ήτα.

Π.χ. A. Μιλώ **στην** Ελένη B. Πηγαίνω **στης** Ελένης.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ για τον εκπαιδευτή: Θηλυκά με άλλη ορθογραφία: η ισχύς, η δρυς, η δεσποινίς, η Άρτεμις, η Ίρις (κ.ά. αρχαία ονόματα).

2.3.2 Πότε γράφουμε με «ι» (γιώτα);

Το άρθρο «**τις**» (η αιτιατική πληθυντικού) γράφεται με «**ι**» (γιώτα). Δηλώνει τα πολλά.

Π.χ. A. Μιλώ με **τις** κοπέλες. B. Είδα **τις** φίλες μου στο πάρτι.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Όχι μόνο το «**τις**» αλλά και το «**στις**» γράφεται με «**ι**» γιώτα.

Π.χ. A. Μιλώ **στις** κοπέλες. B. Λέω **στις** κυρίες τα νέα.

Θυμήσου:	ΤΗΣ	→	μία
	ΤΙΣ	→	πολλές

2.3.3 Πότε γράφουμε με «οι» (όμικρον γιώτα);

☞ Το άρθρο «**οι**» στον πληθυντικό γράφεται πάντα με όμικρον γιώτα (όπως και στα αρσενικά).

Π.χ. A. **οι** δασκάλες B. **οι** φίλες

☞ Επιπλέον, τα θηλυκά ουσιαστικά που τελειώνουν στον ενικό σε «**-ος**» σχηματίζουν πληθυντικό σε «**-οι**» (όμικρον γιώτα). Δηλαδή το άρθρο και το ουσιαστικό έχουν την ίδια ορθογραφία όπως γίνεται και στα αρσενικά!

Π.χ. η οδός **οι** οδοί

2.3.4 Πότε γράφουμε με «ει» (έψιλον γιώτα);

Τα θηλυκά ουσιαστικά που στον πληθυντικό τελειώνουν σε «-εις» γράφονται με «ει» (έψιλον γιώτα).

Π.χ. η πόλη οι πόλεις & τις πόλεις

2.3.5 Πότε γράφουμε με «ω» ωμέγα;

☞ Το άρθρο «**των**» (γενική του πληθυντικού) γράφεται με «ω» (ωμέγα) όπως και στα αρσενικά.

☞ Επίσης, η κατάληξη των θηλυκών ουσιαστικών στη γενική πληθυντικού γράφεται με «ω» (ωμέγα). Αν δηλαδή μπροστά στη λέξη υπάρχει ή εννοείται το άρθρο «των», το ουσιαστικό γράφεται με «ω» (ωμέγα). Στην ουσία, άρθρο και ουσιαστικό έχουν την ίδια ορθογραφία.

Π.χ.

A. Τα ρούχα **των** φιλενάδων μου είναι ωραία.

B. Τα βιβλία **των** μαθητριών πρέπει να είναι κλειστά.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Γράφονται με «ω» (ωμέγα): η ηχώ, η πειθώ, η φειδώ, η αιδώς, η Μάρω, η Αργυρώ, η Σμαρώ (κ.ά. κύρια ονόματα).

2.3.6 Και τώραμόνος σου!

A. Διάλεξε τις καταλήξεις που ταιριάζουν σε κάθε λέξη. Αιτιολόγησε την επιλογή σου.

της θέσ___

οι ψήφ___

τις τάξ___

οι οδ___

της δύναμ___

οι σκέψ___

της γεύσ___

ΕΙΣ

ΗΣ

ΟΙ

της Ελέν___

οι γεύσ___

της συνέντευξ___

τις στάσ___

τις θέσ___

οι πόλ___

οι έξοδ___

B. Βάλε το σωστό άρθρο ή/και τη σωστή κατάληξη (Προσοχή! Μπορείς να κάνεις πολλούς συνδυασμούς!)

1. _____ ημέρας _____ θέσεις _____ σκέψ_____
2. _____ ημέρες _____ σκέψ_____ _____ ανάγκ____ς
3. _____ φίλες _____ θέση _____ αναγκ_____
4. _____ φίλης _____ γιορτή _____ είσοδ_____
5. _____ πόλεις _____ γιορτές _____ τάξεων
6. _____ πόλης _____ γιορτής _____ τάξ_____ς

Γ. Συμπλήρωσε τα κενά με το ουσιαστικό της παρένθεσης στον κατάλληλο τύπο ή/και βάλε το σωστό άρθρο.

1. Συνάντησα τη _____ (φίλη) των _____ (γιαγιά) μου.
2. Το λεωφορείο έχει πολλές άδειες _____ (θέση).
3. _____ εκλογές είναι την άλλη _____ (Κυριακή).
4. Τα παιδιά μπαίνουν στις _____ (τάξη).
5. _____ μεγάλες _____ (πόλη) είναι γεμάτες αυτοκίνητα.
6. _____ (είσοδος) της πολυκατοικίας είναι στην _____ (οδός) Θράκης.
7. Μόλις κλείσουν _____ κάλπες, γίνεται η καταμέτρηση _____ (ψήφος).
8. Το αποφάσισα μετά από πολλές _____ (σκέψη).
9. Τα σπίτια των _____ (φιλενάδα) μου είναι κοντά στο δικό μου.
10. Η άθληση βοηθά στη _____ (μείωση) της _____ (χοληστερίνη).

Δ. Βάλε τις προτάσεις στον άλλο αριθμό (όσες λέξεις είναι δυνατόν να αλλάξουν).

1. Η είσοδος είναι στα δεξιά.

2. Ακούω τη φωνή της μαμάς μου.

3. Τα ονόματα των θείων μου είναι Μαρία και Ελένη.

_____ είναι Μαρία.

4. Οι μαθήτριες μιλάνε με τις καθηγήτριες.

5. Ο βαθμός της μαθήτριας είναι καλός!

6. Η μέθοδος της καθηγήτριάς μου είναι πρωτότυπη.

2.4 Τα ΟΥΔΕΤΕΡΑ ουσιαστικά και η ορθογραφία τους

2.4.1 Πότε γράφουμε με «ο» (όμικρον);

☞ Το άρθρο «**το**», και οι καταλήξεις των ουδέτερων ουσιαστικών στον ενικό γράφονται με «ο» (όμικρον).

Π.χ. Α. **το δέντρο** Β. **το ψυγείο**

☞ Με «ο» (όμικρον) γράφονται και τα ουδέτερα που στον ενικό τελειώνουν σε «-ος».

Π.χ. Α. **το δάσος** Β. **το ύψος**

2.4.2 Πότε γράφουμε με «ι» (γιώτα);

Οι καταλήξεις των ουδέτερων ουσιαστικών στον ενικό γράφονται με «ι» (γιώτα).

Π.χ. Α. το παιδί Β. το χταπόδι

ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ

Το βράδυ, το δάκρυ, το δίχτυ, το δόρυ, το οξύ, το στάχυ, το άστυ.

Ωστόσο, η λέξη «το βράδυ» στη γενική ενικού και στον πληθυντικό γράφεται με «ι». Δηλαδή: του βραδιού, τα βράδια, των βραδιών.

2.4.3 Πότε γράφουμε με «η» (ήτα);

Τα ουδέτερα που στον ενικό αριθμό τελειώνουν σε «-ος» στον πληθυντικό τελειώνουν σε «-η» και γράφονται με «η» (ήτα).

Π.χ. το δάσος τα δάση

2.4.4 Πότε γράφουμε με «ω» (ωμέγα);

☉ Το άρθρο «**των**» (γενική του πληθυντικού) γράφεται με «ω» (ωμέγα) όπως και στα αρσενικά και στα θηλυκά.

☉ Επίσης, η κατάληξη των ουδέτερων ουσιαστικών στη γενική πληθυντικού γράφεται με «ω» (ωμέγα). Αν δηλαδή μπροστά στη λέξη υπάρχει (ή εννοείται) το άρθρο «των», το ουσιαστικό γράφεται με «ω» (ωμέγα). Στην ουσία, άρθρο και ουσιαστικό έχουν την ίδια ορθογραφία.

Π.χ. Α. Τα ρούχα των παιδιών βράχηκαν.

Β. Το εξώφυλλο των βιβλίων είναι χρωματιστό.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Οι λέξεις **φως** και **καθεστώς** γράφονται με «ω» (ωμέγα) το οποίο διατηρούν σε όλες τις πτώσεις και στους δύο αριθμούς.

2.4.5 Και τώρα μόνος σου!

Συμπλήρωσε τις καταλήξεις στα ουδέτερα ουσιαστικά. Βάλε τόνους όπου χρειάζεται.

1. Ένα παιδ_____ μετράει τα άστρα.
2. Τα βιβλία των παιδ_____ βρίσκονται πάνω στο τραπέζι.
3. Μόλις μπήκα στο δωμάτι____, άναψα το φ____ς.
4. Η γιαγιά έχει ένα αρν____ και ένα πρόβατ____.
5. Μην ανάβετε φωτιά στα δάσ____.
6. Το χωράφι είναι γεμάτο στάχ____ και φύλλα δέντρ____.
7. Τα μάτια της γέμισαν δάκρ____.
8. Το καλοκαίρ____, κάθε βράδ____ βγαίνουμε βόλτα!
9. Τα βράδ____ η πόλη ησυχάζει.
10. Να ξύσετε τη μύτη των μολυβ____ σας.

2.5. Επαναληπτικές ασκήσεις. Τι μάθαμε έως τώρα;

A. Συμπλήρωσε τα κενά στα ρήματα και στα ουσιαστικά με «ι», «ει» ή «υ». Βάλε τόνους όπου χρειάζεται.

«Κάθε φορά που ανοίγ____ς δρόμο στη ζωή

Μην περιμέν____ς να σε βρ____ το μεσονύχτ____

έχε τα μάτια σου ανοιχτά βράδ____ πρω____

γιατί μπροστά σου πάντα απλώνεται ένα δίχτ____».

(απόσπασμα από «Το δίχτυ» του Νίκου Γκάτσου)

B. Συμπλήρωσε τα κενά στο κείμενο που ακολουθεί.

Κάθε καλοκαίρ___ η χώρα μας αντιμετωπ___ζ___ μεγάλο πρόβλημα πυρκαγι___ν.
Είν___ συχνό φαινόμεν___ να ξεσπούν φωτιές ταυτόχρονα σε πολλές περιοχές
τ___ς χώρας ή ακόμα και του ίδιου νομού.

Πού οφείλετ___ όμως αυτό; Είναι πάντα θέμα τύχ___ς (ή μάλλον ατυχίας) ή
πρόκειτ___ για δόλια ενέργεια και εμπρησμό; Ξέρουμ___ ότι τα δάσ___
κινδυν___ουν από τα σκουπίδια που αφήνουν κάποιοι εκδρομ___ς, από τα ξερά
χόρτα και κλαδιά, από τ___ς απρόσεκτες φωτιές που ανάβουν είτε ___
παραθεριστές, είτε ___ αγρότες χωρίς να υπολογ___σουν τον άνεμ___ κλπ.

___ πυροσβεστικ___ υπηρεσία καταβάλλ___ προσπάθειες ευαισθητοποίησ___ς
τ___ς κοιν___ς γνώμ___ς. Θυμίζ___ τα οφέλ___ του δάσους για τον άνθρωπ___.
Τονίζ___ και επαναλαμβάν___ συνεχώς τ___ν κίνδυν___ που υπάρχ___ από το
άναμμα φωτιών σε δασώδεις περιοχές κατά τους θερινούς μήνες. Οργαν___ν___ και
εκπαιδ___ ομάδες εθελοντ___ν σε συνεργασία με τοπικούς φορ___ς και
οργαν___σ___ς πολιτ___ν.

3 Μαθαίνω την ορθογραφία των επιθέτων

3.1 Λίγη γραμματική

Επίθετα λέγονται οι λέξεις που δηλώνουν τι είδους είναι ή ποια ιδιότητα έχει το ουσιαστικό. Τα επίθετα έχουν τρία γένη, αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο. Ακολουθούν κάθε φορά το γένος του ουσιαστικού.

Π.χ.

A.	η όμορφη κοπέλα	Γ. ο ψηλός άνδρας
B.	το μεγάλο τραπέζι	Δ. η ξύλινη καρέκλα

ΣΗΜΕΙΩΣΗ για τον εκπαιδευτή: Καθώς η κλίση και η ορθογραφία των επιθέτων είναι σχετικά δύσκολη, θα μπορούσαν να δοθούν πίνακες κλίσης των επιθέτων πριν από την αναφορά της ορθογραφίας της κάθε ομάδας επιθέτων.

3.1.1 Επίθετα που τελειώνουν σε «-ος, -α, -ο»

Τα επίθετα που τελειώνουν σε «**-ος, -α, -ο**» ακολουθούν την ορθογραφία των ουσιαστικών που τελειώνουν αντίστοιχα σε «-ος» (αρσενικό), σε «-α» (θηλυκό) και σε «-ο» (ουδέτερο).

Π.χ.

<u>Αρσενικό</u>	<u>Θηλυκό</u>	<u>Ουδέτερο</u>	
<i>Νέος άνθρωπος</i>	<i>νέα γυναίκα</i>	<i>νέο ρούχο</i>	(ονομαστική ενικού)
<i>Νέοι άνθρωποι</i>	<i>νέες γυναίκες</i>	<i>νέα ρούχα</i>	(ονομαστική πληθυντικού)
<i>Νέων ανθρώπων</i>	<i>νέων γυναικών</i>	<i>νέων ρούχων</i>	(γενική πληθυντικού)

3.1.2 Επίθετα που τελειώνουν σε «-ος, -η, -ο»

Τα επίθετα που τελειώνουν σε «**-ος, -η, -ο**» ακολουθούν την ορθογραφία των ουσιαστικών που τελειώνουν αντίστοιχα σε «-ος» (αρσενικό), σε «-η» (θηλυκό) και σε «-ο» (ουδέτερο).

Π.χ.

<u>Αρσενικό</u>	<u>Θηλυκό</u>	<u>Ουδέτερο</u>	
Καλός άνθρωπος	καλή φίλη	καλό ρούχο	(ονομαστική ενικού)
Καλοί άνθρωποι	καλές φίλες	καλά ρούχα	(ονομαστική πληθυντικού)
Καλών ανθρώπων	καλών φίλων	καλών ρούχων	(γενική πληθυντικού)

3.1.3 Επίθετα που τελειώνουν σε «-ός, -ιά, -ό»

Τα επίθετα που τελειώνουν σε «**-ός, -ιά, -ό**» ακολουθούν την ορθογραφία των ουσιαστικών που τελειώνουν αντίστοιχα σε «-ος» (αρσενικό), σε «-α» (θηλυκό) και σε «-ο» (ουδέτερο).

<u>Π.χ.</u>	<u>Αρσενικό</u>	<u>Θηλυκό</u>	<u>Ουδέτερο</u>	
A.	Κακός άνθρωπος	κακιά γυναίκα	κακό ζώο	(ονομαστική ενικού)
B.	Κακοί άνθρωποι	κακές γυναίκες	κακά ζώα	(ονομ. πληθυντικού)
Γ.	Κακών ανθρώπων	κακών γυναικών	κακών ζώων	(γενική πληθυντικού)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ο πληθυντικός αριθμός στο θηλυκό δεν έχει «ι».

Π.χ. Γράφουμε κακές, γλυκές, μαλακές και όχι κακιές, γλυκιές, μαλακιές.

3.1.4 Επίθετα που τελειώνουν σε «-ύς, -ιά, -ύ»

- ☞ Τα επίθετα που τελειώνουν σε «**-ύς, -ιά, -ύ**» γράφονται στο αρσενικό και στο ουδέτερο με «υ» ύψιλον στον ενικό αριθμό (εκτός από τη γενική).
- ☞ Στον πληθυντικό ακολουθούν την ορθογραφία των αρσενικών σε «-ος» και των ουδέτερων σε «-ι» αντίστοιχα, αλλά το «υ» γίνεται «ι». Τα θηλυκά ακολουθούν την ορθογραφία των θηλυκών σε «-α».

Π.χ. Αρσενικό

Ουδέτερο

A. ο βαθύς ωκεανός

το φαρδύ ρούχο

(ονομαστική ενικού)

B. οι βαθιοί ωκεανοί

τα φαρδιά ρούχα

(ονομαστική πληθυντικού)

Γ. των βαθιών ωκεανών

των φαρδιών ρούχων

(γενική πληθυντικού)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ για τον εκπαιδευτή: Μπορεί εδώ να αναφερθεί και η ορθογραφία των επιθέτων ευθύς-ευθεία-ευθύ, ευρύς-ευρεία-ευρύ, ταχύς-ταχεία-ταχύ, βραδύς-βραδεία-βραδύ, δριμύς-δριμεία-δριμύ, οξύς-οξεία-οξύ.

3.1.5 Επίθετα που τελειώνουν σε «-ής, -ιά, -ί»

Τα επίθετα που τελειώνουν σε «-ής, -ιά, -ί» ακολουθούν την ορθογραφία των ουσιαστικών που τελειώνουν αντίστοιχα σε «-ης» (αρσενικό), σε «-α» (θηλυκό) και σε «-ι» (ουδέτερο). Συνήθως δηλώνουν χρώμα.

Στον πληθυντικό, στο αρσενικό, ακολουθούν την ορθογραφία των ουσιαστικών που τελειώνουν σε «-ος».

Π.χ. Αρσενικό

Θηλυκό

Ουδέτερο

A. Καφετής σκύλος

καφετιά γάτα

καφετί σκυλί

(ονομ. ενικού)

B. Καφετιοί σκύλοι

καφετιές γάτες

καφετιά σκυλιά

(ονομ. πληθ.)

Γ. Καφετιών σκύλων

καφετιών γατών

καφετιών σκυλιών

(γεν. πληθ.)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Στο αρσενικό και στο ουδέτερο, πρόσεξε το «ι» στη γενική ενικού (αν και είναι δύσχρηστη) και στον πληθυντικό.

3.1.6 Επίθετα που τελειώνουν σε «-ής, -ής, -ές»

☞ Τα επίθετα που τελειώνουν σε «-ής, -ής, -ές» έχουν ίδιους τύπους για το αρσενικό και για το θηλυκό. Στον ενικό αριθμό γράφονται με «η» (ήτα) και στον πληθυντικό με «ει» (έψιλον γιώτα).

☞ Το ουδέτερο τελειώνει σε «-ές» στον ενικό και σε «η» (ήτα) στον πληθυντικό.

<u>Π.χ.</u>	<u>Αρσενικό</u>	<u>Θηλυκό</u>	<u>Ουδέτερο</u>	
A.	Διεθνής αγώνας	διεθνής έκθεση	διεθνές παιχνίδι	(ονομ. ενικού)
B.	Διεθνείς αγώνες	διεθνείς εκθέσεις	διεθνή παιχνίδια	(ονομ. πληθ.)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Με τη βοήθεια του δασκάλου εξασκηθείτε και στην κλίση αυτών των επιθέτων.

3.1.6 Επίθετα που τελειώνουν σε «-ής, -α, -ικο»

Τα επίθετα που τελειώνουν σε «-ής, -α, -ικο» ακολουθούν στο αρσενικό την ορθογραφία των ανισοσύλλαβων σε «-ής» (π.χ. νοικοκύρης). Τα θηλυκά και τα ουδέτερα ακολουθούν την ορθογραφία των θηλυκών σε «-α» και των ουδέτερων σε «-ο».

<u>Π.χ.</u>	<u>Αρσενικό</u>	<u>Θηλυκό</u>	<u>Ουδέτερο</u>	
A.	Χαδιάρης σκύλος	χαδιάρα γάτα	χαδιάρικο σκυλί	(ονομ. ενικού)
B.	Χαδιάρηδες σκύλοι	χαδιάρες γάτες	χαδιάρικα σκυλιά	(ονομ. πληθ.)
Γ.	Χαδιάρηδων σκύλων	(άνευ) γατών	χαδιάρικων σκυλιών	(γενική πληθ.)

3.1.8 Το επίθετο πολύς-πολλή-πολύ

Πολύ συχνά κάνουμε λάθος την ορθογραφία του επιθέτου **πολύς**. Όταν ακολουθεί αρσενικό ή ουδέτερο ουσιαστικό γράφουμε με ένα «λ» και «υ» (ύψιλον).

Όταν ακολουθεί θηλυκό γράφουμε με δύο «λ» και, φυσικά, «η» (ήτα).

Στον πληθυντικό πολλά είναι τα πράγματα, πολλά είναι και τα «λ»!

<u>Π.χ.</u>	<u>Ενικός</u>	
A.	Πολύς κόσμος ήρθε σήμερα!	Δ. Βάλε μου πολύ καφέ στο φλιτζάνι.
B.	Πολλή ζάχαρη έβαλες στο γλυκό.	Ε. Έπεσε πολλή βροχή.
Γ.	Σήμερα έχει πολύ κρύο.	ΣΤ. Δεν τρώω πολύ αλάτι στο φαγητό.

Πληθυντικός

- A. Στην τάξη έχει **πολλούς** μαθητές. Δ. Ήρθαν **πολλοί** άνθρωποι.
B. Είναι εδώ **πολλές** γυναίκες. E. Τα μαλλιών **πολλών** γυναικών είναι ξανθά.
Γ. **Πολλά** ζώα ζουν στην Αφρική. ΣΤ. Η τάξη δεν έχει **πολλά** παιδιά.

3.1.9 Και τώραμόνος σου!

A. Συμπλήρωσε τις καταλήξεις των επιθέτων (Προσοχή! Στο επίθετο πολύς βάλε δύο «λ» όπου χρειάζεται).

Η οικογένεια της μικρ___ Ελένης μένει στην Πάτρα. Η Πάτρα είναι μία όμορφ___ , παραλιακ___ πόλη. Η Ελένη πηγαίνει στο δημοτικ___ σχολείο. Το σχολείο της δεν είναι μεγάλ___. Έχει όμως ευρύχωρ___ και σκιερ___ αυλή και τα παιδιά χαίρονται να παίζουν στο διάλειμμα.

Κάθε καλοκαίρι, τον Αύγουστο, όταν δηλαδή κάνει πολ___ ζέστη, πηγαίνουν στο μικρ___ χωριό της γιαγιάς κοντά στην όμορφ___ Ναύπακτο. Το ταξίδι δε διαρκεί πολ___ ώρα. Συχνά περνούν από τη μεγάλ___ και ψηλ___ γέφυρα που ενώνει το Ρίο με το Αντίρριο και, όταν δεν έχει πολ___ αέρα, παίρνουν το καραβάκι.

Για να φτάσουν στο χωριό ακολουθούν την παραλιακ___ οδό. Ο δρόμος είναι ευθ___, σύντομ___ και όχι ιδιαίτερα κουραστικ___. Η Ελένη αισθάνεται κάθε φορά μεγάλ___ ανυπομονησία μέχρι να φτάσουν. Θέλει να είναι σωστ___ και συνεπ___ στο ραντεβού της με τη γιαγιά!

Κοντά στο σπίτι υπάρχει μία άνετ___ παραλία με ψιλ___ άμμο. Η θάλασσα είναι καθαρ___ αλλά βαθ___ και τα νερά της διαυγ___ ! Νομίζεις ότι με μία μικρ___ βουτιά θα αγγίξεις τον βυθό!

B. Συμπλήρωσε τα κενά.

1. Αύριο θα γίνει ένας σημαντικ___ς διεθν___ς αγώνας ποδοσφαίρου.
2. Η διεθν___ς έκθεση Θεσσαλονίκης ξεκινά το Σεπτέμβριο.
3. Το πλοίο βρίσκεται σε διεθν___ ύδατα.
4. Για να μην παχύνεις, μην τρως πολ___ ζάχαρη. Να προτιμάς τα πολ___ φρούτα.
5. Έγινε πολ___ κακό για το τίποτα.
6. Πολ___ κόσμος πήγε στο γήπεδο, αν και έπεσε πολ___ βροχή και πολ___ χαλάζι!
7. ___ κολυμβητές είναι έτοιμ___ να ξεκινήσουν τον αγώνα.
8. Να διαβάζεις καλά τη σύνθεσ___ των έτοιμ___, κατεψυγμέν___ φαγητών.
9. Η Άννα είναι καλ___, προσεκτικ___, και συνεπ___ μαθήτρια.
10. Σου εύχομαι χρόνια πολ___ με υγεία και πολ___ χαρά!

4 Επαναληπτικές ασκήσεις

A. Βάλε το σωστό «ι». Διάλεξε ανάμεσα στο «ι»(γιώτα), «η» (ήτα), «υ» (ύψιλον), «ει» (έψιλον γιώτα) και «οι» (όμικρον γιώτα). Μην ξεχνάς τους τόνους!

Μόλις ___ κυρία Μαίρ___ φτάσ___ στο σχολείο, πηγαίν___ αμέσως στ___ν τάξ___ της.

___ κυρία Μαίρ___ είναι ___ δασκάλα τ___ς τετάρ___ς τάξ___ς στο δημοτικ___ σχολείο τ___ς γειτονιάς μας. Είμαστε όλ___ τυχερ___ γιατί το σχολείο μας ___ναι κοντά στη θάλασσα και έτσι μπορούμ___ να αναπνέουμ___ καθαρ___ αέρα!

Η δασκάλα φροντ___ζ___ αμέσως να ανοίξ___ τα παράθυρα για να αεριστ___ καλά ___ αίθουσα πριν έρθουν όλ___ ___ μαθητές. Μετά, ελέγχ___ αν είναι όλα τα πράγματα στ___ θέσ___ τους.

Στ___ συνέχεια, καθαρ___ζ___ τον πίνακα και τακτοποι___ τα θρανία.

Βάζ___ τους μαρκαδόρους της και το σφουγγάρ___ πάνω στ___ν έδρα και ετοιμάζ___ όλες τ___ς φωτοτυπίες που χρειάζεται. ___ μαθητές που θα έρθουν πρώτ___ στ___ν αίθουσα τη βοηθούν να μοιράσ___ τα τετράδια των παιδιών.

Η δασκάλα θέλ___ να είν___ όλα έτοιμα πριν χτυπ___σ___ το κουδούν___, ώστε, μόλις μπουν ___ μαθητές, να καθίσουν αμέσως όλ___ στ___ς θέσ___ τους.

B. Συμπλήρωσε τα κενά. Μην ξεχνάς του κανόνες που έμαθες!

Εκεί λοιπόν, από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα, άρχ___σαν να εγκαθίσταντ___ σε διάφορα σημεία του ελληνικού χώρου Ευρωπαϊ___ πρόξεν___ και υποπρόξεν___, με τους υπαλλήλους τους, και μαζί ξέν___ έμπορ___. Άρχ___σαν επίσης να προσεγγ___ζουν

στους όρμους του ελληνικού χώρου καράβ__α από τ__ς ευρωπαϊκές χώρες.
Περισσότερο συνέβ__ναν αυτά τότε στον νότιο και νησιωτικ__ χώρ__ .

__ πόλεμ__ς τ__ς Ανεξαρτησίας __ταν, από καθαρά στρατιωτικ__ άποψ__,
άνισος: ο άτακτ__ς επαναστατικ__ς στρατ__ς, που συγκροτούνταν επί τούτου,
βρισκόταν αντιμέτωπ__ς με πανίσχυρες στρατιές καλά εκπαιδευμένου τακτικού
στρατού πανίσχυρ__ς αυτοκρατορίας. Αλλά και __ αντάρτικ__ς πόλεμ__ς που,
καταρχήν, __ταν σε βάρ__ς του τακτικού, με τ__ν ίδι__ τρόπ__
συγκροτούνταν.

(αποσπάσματα από το βιβλίο του Βασίλη Κρεμμυδά «Σύντομη ιστορία του ελληνικού κράτους»,
Καλλιγράφος, Αθήνα 2012)

Γ. Βάλε σε κύκλο το σωστό. Αιτιολόγησε την απάντησή σου.

1. Ρίχνετε τα μακαρόνια στο νερό και _____ .
α. ανακατεύετε β. ανακατέβετε γ. ανακατεύεται δ. ανακατέβεται
2. Κρατάτε ένα τετράδιο και _____ τα υπόλοιπα στον διπλανό σας.
α. δίνεται β. δίνετε γ. δώσετε δ. δίνετε
3. Μη _____ την ώρα του διαγωνίσματος.
α. μιλάνε β. μιλούνε γ. μιλάτε δ. μιλάται
4. Σκέφτομαι ότι μάλλον _____ λάθος.
α. κάνις β. κάνιες γ. κάνεις δ. κάνης
5. Όταν φυσάει, η θάλασσα _____ και γεμίζει φύκια η παραλία.
α. ανακατεύετε β. ανακατέβετε γ. ανακατεύεται δ. ανακατέβεται

6. _____ να πάμε διακοπές στην Κρήτη.
- α. Σκεφτόμαστε β. Σκεφτόμαστε γ. Σκεφτώμαστε δ. Σκεφτώμαστε
7. Μην _____ κάτω σκουπίδια.
- α. πετάτε β. πετάται γ. πετιούνται δ. πετιέται
8. Αυτό το βιβλίο _____ πολύ γρήγορα.
- α. διαβάζετε β. διαβάζεται γ. διαβάζατε δ. διαβάζατε
9. _____ το ταψί από τον φούρνο και _____ με μία πετσέτα.
- α. βγάζεται/σκεπάζεται β. βγάζεται/σκεπάζετε γ. βγάξετε/σκεπάξετε
10. _____ μέχρι να κρυώσει το φαγητό. Μετά το _____ στο ψυγείο.
- α. περιμένετε/τοποθετείτε β. περιμένεται/τοποθετείτε γ. περιμένετε/τοποθετείται

Δ. Συμπλήρωσε τα κενά στις παροιμίες!

1. Γενάρ___ μήνα κλάδ___ε, φεγγάρ___ μην κοιτάζ___ς.
2. Ο Φλεβάρ___ς κι αν φλεβίσ___, καλοκαίρ___ θα μυρ___σει κι αν κακι___σ___ και θυμ___σει μες στο χιόν___ θα μας χ___σ___.
3. Τα λόγια σου είν___ ψεύτικα σαν του Μαρτιού το χιόν___, όπου το ρίχν___ αποβραδís και το πρω___ το λι___νει.
4. ___ρθε ο Απρίλ___ς με χαρά με τα κόκκινα τα αβγά.
5. Ζήσ___ Μά___ να φας τριφύλλ___ και τ___ν Αύγουστ___ σταφύλ___.
6. Κάθε πράμα στ___ν καιρ___ του κι ο κολιός τ___ν Αύγουστ___.
7. Σεπτέμβρ___ караβόδ___ν___ κι Απρίλ___ αρμέν___ζε.
8. Οκτώβρ___ και δεν έσπειρ___ς, λίγο ψωμ___ θα πάρ___ς.
9. Νοέμβρ___ οργ___ματα κι ελιές, δεν απολείπουν ___ δουλειές.

10. Δεκέμβρης μας επλάκ__σ__, το κρύ__ μας φαρμάκ__σ__.

Ε. Συμπλήρωσε τα κενά στο κείμενο που ακολουθεί. Μην ξεχνάς τους τόνους!

Από τον 8^ο αιώνα και μετά, __ περισσότερ__ Έλληνες κατοικούν σε πόλ__-κράτ__, οι οποίες δημιουργήθ__καν σταδιακά από τ__ συνέν__ση διάφορ__ν οικισμ__ν.

__ πόλ__-κράτος είχε συνήθως μικρ__ έκτασ__. Οι περισσότερες πόλ__-κράτ__ κατοικούνταν από μερικές χιλιάδες ανθρώπους. (...)

__ πόλ__-κράτος αποτελούνταν από το άστ__ (την κυρίως πόλ__) και τη χώρα, δηλαδή τ__ν αγροτικ__ περιοχ__ που βρίσκετ__ γύρω από το άστ__. Το άστ__ προστατε__όταν συνήθως με τείχ__ και είχε μία ακρόπολ__, όπου χτ__ζονταν οι να__ και άλλα δημόσια κτίρια. Το οικονομικ__ και πολιτικ__ κέντρ__ τ__ς πόλ__ς ήταν η αγορά. Κάθε πόλ__-κράτος είχ__ τους δικούς της νόμους και έκοβ__ τα δικά της νομ__ματα.

__ πληθυσμ__ς τ__ς πόλ__ς-κράτους χωρ__ζόταν στους πολίτες (ενήλικες άνδρες), τους ξένους και τους δούλους (συχνά αιχμάλωτ__ πολέμου). __ πολίτες ασχολούνταν κυρίως με τ__ γεωργία και τ__ν κτηνοτροφία, αλλά και με τ__ εμπόρι__ και τ__ς τέχνες. __ ξέν__ γενικά δεν __χαν δικαί__μα να έχουν γ__, γι' αυτό ασχολούνταν με το εμπόρι__ και τ__ βιοτεχνία (π.χ. κατασκε__αζαν αγγεία). __ δούλ__ δούλε__αν στα χωράφια, στα σπίτια ή στα εργαστήρια.

(αποσπάσματα από το βιβλίο των Κ. Τζαμαλή και Ι. Σκουνάκη, «Στοιχεία ελληνικής ιστορίας & ελληνικού πολιτισμού» ΙΔΕΚΕ, Αθήνα 2011).

Συγχαρητήρια για την προσπάθειά σας!

Σύνοψη

Σκοπός της συγκεκριμένης ενότητας είναι η εξοικείωση των εκπαιδευομένων με τους βασικούς ορθογραφικούς κανόνες της νέας ελληνικής γλώσσας.

Το παρόν εγχειρίδιο δεν είναι βιβλίο γραμματικής. Στόχος μας λοιπόν δεν είναι να μάθουν οι εκπαιδευόμενοι τους όρους της γραμματικής αλλά να αποκτήσουν μία πρώτη επαφή με τη γραμματική και την ορολογία της. Δεν είναι εξάλλου μέθοδος άνευ διδασκάλου. Ρόλος του εκπαιδευτικού είναι να ενθαρρύνει, να καθοδηγεί και να εμπυχώνει τους άπειρους μαθητές ώστε να μπορέσουν να κατανοήσουν καλύτερα το περιεχόμενό του και τις ασκήσεις που περιλαμβάνονται σε αυτό.

Είναι προφανές ότι λόγω του πλούτου και της ποικιλίας της ελληνικής γλώσσας, ένα εγχειρίδιο δεν μπορεί να καλύψει όλα τα θέματα ορθογραφίας που προκύπτουν από την καθημερινή επαφή με τη γλώσσα.

Ωστόσο, με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού, οι εκπαιδευόμενοι θα μπορέσουν να βάλουν τις βάσεις για μία πιο συνειδητοποιημένη ορθογραφία. Προοδευτικά θα αποκτήσουν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, ώστε να αντιμετωπίζουν με αυξανόμενη σιγουριά τις προκλήσεις της γλώσσας. Θα μπορούν δηλαδή με συνεχή προσπάθεια να ανταποκριθούν καλύτερα στις απαιτήσεις της ελληνικής γλώσσας!

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Αναγνωστοπούλου, Ι. & Μπουσούνη-Γκέσουρα, Λ. (2005). *Το λέμε σωστά; Το γράφουμε σωστά*; Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Βαλσαμάκη, Φ. & Μανάβη, Δ. (2004). *Ορίστε*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).
- Κομινάκης, Γ. (2011). *ΕΠΙΘΕΤΑ. Η κλίση των επιθέτων της νεοελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Αρμονία.
- Κομινάκης, Γ. & Μανδαλά, Μ. (2010). *ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ. Η κλίση των ουσιαστικών της νεοελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Αρμονία.
- Μανδαλά, Μ. (2009). *ΡΗΜΑΤΑ. Η κλίση των ρημάτων της νεοελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Αρμονία.
- Παθιάκη, Ε., Σιμόπουλος, Γ. & Τουρλής, Γ. (2012). *Ελληνική Β΄: Μέθοδος εκμάθησης της ελληνικής ως ξένης γλώσσας*. Αθήνα: Πατάκης.
- Παντελόγλου, Λ. (2009). *Μυστικά ορθογραφίας Α΄*. Νέα Σμύρνη: Δέλτος.
- Τζαμαλή, Κ. (2009). *Ασκήσεις ελληνικών (επίπεδο Α1)*. Αθήνα: Κλειδάριθμος.
- Τριανταφυλλίδης, Μ. (2001). *Νεοελληνική γραμματική*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Χατζησαββίδης, Σ. & Χατζησαββίδη, Α. (2011). *Γραμματική της Νέας Ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Χρησιμοποιήθηκαν αποσπάσματα από:

- Κρεμμυδάς, Β. (2012). *Σύντομη ιστορία του ελληνικού κράτους*. Αθήνα: Καλλιγράφος.
- Τζαμαλή, Κ. & Σκουνάκη, Ι. (2011). *Στοιχεία ελληνικής ιστορίας & ελληνικού πολιτισμού*. Αθήνα: ΙΔΕΚΕ.

Ευχαριστώ τις συναδέλφους Λουκία Πολίτη, φιλόλογο, και Ελένη Μπάγια, φιλόλογο, για τις πολύτιμες συμβουλές, παρατηρήσεις και διορθώσεις που έκαναν στο χειρόγραφο κείμενο.